

Funkčnost polského obranného systému

*Následující článek byl převzat z č. 5/1996 polského vojenského odborného časopisu *Myśl Wojskowa*. Jeho autorem je prof. dr. Kazimierz Nożko. Redakčně upraveno a zkráceno.*

* * *

Společně s nutností pokračovat v transformaci společnosti a v souvislosti se zabezpečováním obranného systému jsou potřebné takové vlastnosti obyvatel, jako odhodlání obětovat se pro obecné blaho a odvaha, beroucí si vzor z vojenských ctností. Současně je nutné u příslušných složek uplatňovat jistý systém, jehož rysem je předvídatost, koncept dalekosáhlé vize Polska a jeho místa ve světě.

Základem obranného systému je psychologická a obranná připravenost společnosti a též její odhodlání, integrující veškerou vůli národa pro obranu suverenity a nezávislosti, včetně neporušení historicky vytvořených hranic státu.

Pilíře obranného systému

Utváření pevného obranného základu vyžaduje úsilí celých pokolení a také moudré politické řízení, od nejvyšších k nejnižším článkům státní i územně-správní moci. To je nevyhnutelné, poněvadž psychologická a obranná připravenost společnosti vyžaduje dlouhodobou a systematickou přípravu. Nejobtížnější je totiž utvářet psychiku obyvatelstva a zapojit jejich společnou vůli pro jednotné úsilí a odhodlání bránit se.

Toho však nelze dosáhnout budováním a zdokonalováním obranného systému ve smyslu jednorázového, třebaže nejvlastenečtějšího odhodlání. Jednoduše řečeno - v případě přímého ohrožení bezpečnosti nezajistí dosažení obranných cílů okamžité úsilí ani nejvyšší oběti, ale zato mohou způsobit porážku nebo alespoň nenahraditelné ztráty. Historie ukazuje, že mnohá císařství a říše lehly popelem, jestliže se narušily jejich principy. Vojenskou ctnost ani ctnost obyvatelstva nelze shora vytvořit pomocí dekretů, nařízení či výzev. K tomu je nezbytná dlouhodobá a systematická příprava, neustálé budování národní jednoty, rozvoj vlastenectví a zvelebování národního ducha. Je třeba upřednostňovat hodnoty, které sjednocují národ, nezpůsobují rozvrácení a narušování celistvosti obranného systému.

V této oblasti nelze dopustit politickou krátkozrakost, nepostřehnout či nedocenit důležitou roli psychologické připravenosti společnosti. To je totiž podstata, na které je nutno začít stavět pevný obranný systém. Plnohodnotný obranný systém se musí tvořit a zdokonalovat od základu, a to nejen z iniciativy ministerstva obrany, ale rovněž všemi orgány státní moci a územní správy, včetně aktivity celého národa.

Pilíře takového obranného systému pak tvoří:

- ① Správným směrem vedená, dalekozraká, moudrá a aktivně vedená zahraniční politika státu, počínající na udržování dobrých vztahů se sousedními zeměmi a na současném získávání spojenců, včetně rozvíjení spolupráce s dalšími zeměmi. Přitom

je třeba dodržovat politické zásady, že bezpečnost je nedělitelná a bezpečnost Polska je nerozlučně spjata s bezpečností Evropy.

Bilaterální a multilaterální dohody ohledně bezpečnosti přispívají k upevnění kontaktů, zvláště vládnoucích elit, které jsou tvůrci zahraniční politiky státu. Podstatou takové politiky je dále moudrá a sociálně přijatelná vnitřní politika státu. Vnitřní síla země, myšleno ve smyslu obranném, pak determinuje věrohodnost zahraniční politiky. A obráceně - zahraniční politika ovlivňuje převážnou měrou vnitřní sílu země a tak uceluje obranný systém.

② **Všestranný hospodářský rozvoj země a jeho ekonomický a vědeckotechnický potenciál.** Klíčový význam má pro hospodářský rozvoj Polska zintenzivnění mezinárodní obchodní výměny, přitáhnutí zahraničního kapitálu do země za účelem investic, vytváření nových pracovních míst a modernizace průmyslu.

Důležité místo v ekonomickém potenciálu země zaujímá rozvoj domácího obranného průmyslu, který zabezpečuje potřeby ozbrojených sil v rámci základních druhů vojsk, jejich bojové výzbroje a bojových prostředků. K hospodářskému potenciálu týkajícího se obranného systému je třeba připočíst připravenost materiálových zásob na požadované úrovni a přiměřený rozvoj obranné infrastruktury.

③ **Ozbrojené síly, mající celonárodní charakter,** které jsou dobře zorganizovány, vyškoleny a vybaveny. Jejich vysoká bojeschopnost a připravenost v době míru musí být u daného národa a státu výrazem odhodlání bránit se.

④ **Síly a prostředky územní obrany a civilní obrany,** včetně polovojenských organizací, jež jsou připravovány pro činnost, pro kterou jsou předurčeny.

Úsilí o vytvoření převahy

V případě ohrožení v jeho nejnebezpečnější - vojenské - formě připadá klíčová úloha ozbrojeným silám. Ty musí být tak připraveny, aby mohly pružně a organizovaně přejít z mírového do válečného stavu a byly schopny provést kombinovanou operaci proti protivníkovi, který má početní a technickou převahu.

Přechod od politického řízení k použití ozbrojených sil nemusí nutně ještě znamenat zahájení bojové činnosti. Může si klást za cíl odvrátit narůstající mezinárodní krizi nebo prokázat odhodlání daného regionu bránit se či napomáhat aktivitám mezinárodních organizací, povolaných k předcházení ozbrojeným konfliktům.

V době přímého ohrožení bezpečnosti státu a po případném úderu nepřítele má zvláštní význam pružné a bezchybné provedení mobilizačního rozvinování ozbrojených sil. Při tom je nutná těsná spolupráce rezortu obrany se všemi ostatními rezorty, včetně orgánů územní správy. Za této situace bude nutno bezprodlužně přistoupit k zahájení operací a provést korekce plánů, vypracovaných v době míru.

Vzhledem k možnému početní převaze protivníka musí být základem strategické koncepce a operačně-taktickým předpokladem úsilí o vytvoření převahy v určitém místě a čase.

V polském obranném systému má schopnost postavit se počátečnímu úderu protivníka ohromný význam, a to jak v rovině strategické, tak operačně-taktické či psychologické. Agresor si totiž dá záležet na tom, aby dosáhl co největšího úspěchu od doby překročení státní hranice. Proto nezávisle na zvoleném způsobu odražení jeho úderu musí operačně-taktická rovina boje vykazovat takové vlastnosti, jako je aktivnost, odolnost a

úsilí vnutit protivníkovi svou vůli a způsob činnosti. V boji s přesilou, tvořenou údernými uskupeními, je třeba v maximální míře využívat přírodních, zvláště terénních podmínek.

Mnohdy silný odpor a odhodlání bránit se s využitím terénu, příslušně ženijně upraveném, bude dezorganizovat útočnou činnost nepřítele, vysilovat jeho armády a zabráňovat rozvíjení útoku v hloubce vlastního území. **Hlavním cílem operace v pohraničním střetnutí bude způsobení maximálních ztrát nepřátelským vojskům, stanovení směru jejich hlavního úderu, zabránění přísunu čerstvých sil z jejich týlu a umožnění vlastním vojskům zorganizovat účinnou obranu nebo vytvoření podmínek pro přechod do protiútku.**

Převaha kvality

Pro vítězství v operaci a boji za početní převahy protivníka je třeba již v mírové době dbát na převahu kvality, to znamená mít lepší technologii, používat moderních forem a způsobů boje, mít dokonalejší organizační strukturu vojsk a vysokou morálku. Jsou to sice obtížně splnitelné požadavky, ale tyto možnosti existují.

Vytvoření převahy v době, která předchází krizovému stavu, je také významná z hlediska zabránění ozbrojené konfrontaci, upevňuje obranný systém země a vytváří šanci, že se protivníkovi, jenž se zaměřil na dosažení politických cílů pomocí ozbrojeného střetnutí, způsobí ztráty a on uskuteční své úmysly. Proto se veškeré aktivity, finanční náklady či všechna opatření ve prospěch obranného systému určitě vyplátí.

Když hovoříme o materiální a nemateriální převaze, tak se v souvislosti s tím naskytá otázka, jakými součástmi jsou tvořeny tyto hodnoty. Nebudeme se zabývat takovým rozsáhlým tématem, uvedeme pouze základní prvky, tvořící zmíněnou převahu. Z vojenského hlediska má na nemateriální převahu vliv:

- ◆ moderní obranný systém země;
- ◆ reálné koncepce, předpoklady a zásady vojenské (obránné) strategie, operačního umění a taktiky;
- ◆ moderní metody školení ozbrojených sil;
- ◆ dokonalá připravenost velitelů, důstojníků štábů a školení politických a společenských elit ve smyslu obrany;
- ◆ systematická příprava vyškolených civilních záloh pro mobilizační a válečné potřeby;
- ◆ udržování velitelství a vojenských jednotek ve vysoké bojové a mobilizační pohotovosti;
- ◆ zdokonalování systému logistiky v době míru i války;
- ◆ systematické vedení výzkumu jak v oblasti teorie vojenského umění, tak v oblasti vojenské techniky.

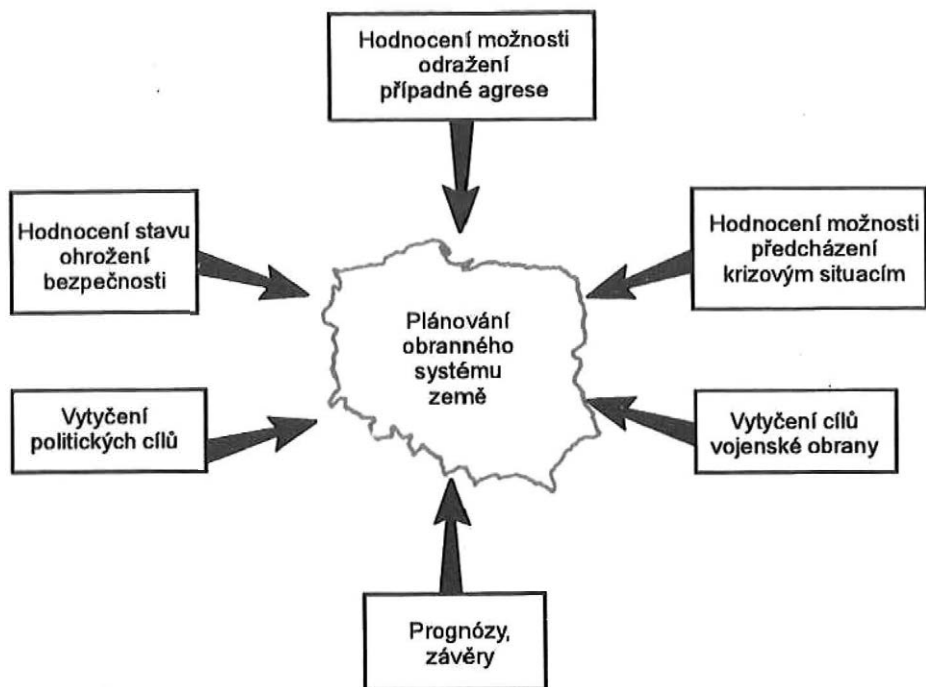
K základním prvkům materiální převahy je nutno počítat hospodářský potenciál země a stupeň modernizace ozbrojených sil.

Hlavními součástmi hospodářského potenciálu jsou:

- moderní obranný průmysl;
- vědecko-technický pokrok;
- pružný systém konverze průmyslu na zbrojní produkci;

- kvalitní systém logistiky a materiálové zásoby.

Vzhledem k poměrně malému početnímu stavu armády v době míru je nezbytné, aby byl mobilizační systém pružný. Jako vzor můžeme v této oblasti uvést takové státy, jako např. Švédsko, Finsko, Izrael, Švýcarsko a Německo.

Obr.: Plánování obranného systému země

Jedním z důležitých prvků podílejících se na materiální převaze je výhoda vlastního území. To musí být totiž zodpovědně připraveno, zvláště pro takové činnosti, jako jsou:

- provedení manévru vojsky,
- využívání místních zásob pro obranu.

Moderního stavu ozbrojených sil je možno docílit:

- ▲ zdokonalováním organizační struktury;
- ▲ vyzbrojením vojenských jednotek moderními prostředky pro vedení boje;
- ▲ dodržením správných proporcí mezi členěním ozbrojených sil a druhy vojsk;
- ▲ zdokonalováním průzkumných systémů a systémů velení;
- ▲ zkvalitňováním vědecké a pedagogické základny ve vojenském školství a vědecko-výzkumných ústavech;
- ▲ vytvářením moderních učebně-výcvikových základen pro bojovou přípravu vojsk;

- ▲ formováním velitelských a štábních elit;
- ▲ organizováním a prováděním společných cvičení s armádami jiných států.

Hierarchie plánování

Pružnost fungování obranného systému země ve velké míře závisí na reálném plánování (viz obr.). Až na určitou specifikou se takové plánování realizuje dle obecně přijatých zásad a obsahuje následující etapy:

První etapa - určení hlavního cíle (hlavních cílů) a cílů parciálních. Bez upřesnění cílů existuje nebezpečí plýtvání úsilím a především silami a prostředky. Přesně zformulované cíle totiž ovlivňují jak složky řídicí, tak výkonné.

Druhá etapa - hodnocení situace a hypotetická vize jejího vývoje v blízké i vzdálené budoucnosti, v níž se budou realizovat vytyčené cíle. To je velice složitý problém, protože při tvorbě obranného systému lze obtížně předpovědět, kdy se to či ono stane.

Třetí etapa - určení podmínek nebo činitelů, které přispívají, nebo naopak škodí dosažení cílů (realizaci plánů). Je třeba zhodnotit takové činitele vnitřního a vnějšího prostředí, které mohou usnadnit dosažení cílů a také ty, jež na ně mohou mít negativní vliv.

Čtvrtá etapa - zpracování bojových plánů.

Pátá etapa - vypracování prognózy zisku a ztrát, které se mohou projevit během plnění a po dosažení parciálních cílů („náklady - užítky”).

Šestá etapa - zpracování systému kontroly realizace cílů souběžně v čase i prostoru.

Zpracované plány se musí uspořádat do spolehlivé hierarchické soustavy, přiměřené organizační struktuře obranného systému státu. Na každém organizačním stupni tyto plány sehrávají dvojedinou roli: vyznačují cíle, jichž má být dosaženo jako výsledku realizace plánů nižšího stupně, a současně jsou samy potřebné k dosažení určených cílů v plánech vyššího stupně.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat:

- formulaci politických cílů lišících se vzhledem k očekávaným ohrožením a také vojenských cílů, přičemž nutno brát do úvahy vlastní možnosti a možnosti potenciálního protivníka;
- hodnocení možnosti a možných způsobů odrazení ozbrojené agrese a zabránění vzniku ohrožení bezpečnosti státu;
- prognóze následků možné agrese a odhadu výdajů na připravenost obranného systému a jeho plynulého fungování.

Stanovení politických a vojenských cílů

Při formulaci politických cílů, které jsou zaneseny v příslušných plánech, se hodnotí:

- politická, hospodářská a vojenská situace;
- materiální potřeby ozbrojených sil v době míru i za války;
- možnosti a způsoby zabránění vzniku krizových situací;

- politické svazky, jejich pevnost a možnosti poskytnutí politické, hospodářské a vojenské pomoci spojeneckou zemí (zeměmi).

Politické cíle určují cíle a úlohy vševojskové obrany. Ty musí být jednotné, protože někdy - po důkladné analýze a srovnání vlastních možností s možnostmi protivníka - bude nutná korekce, ba dokonce změna politických cílů.

Během formulování cílů a úkolů vševojskové obrany je požadováno důkladné hodnocení:

- ohrožení, zvláště vojenského;
- politicko-vojenské situace a jejího předpokládaného vývoje;
- možnosti poskytnutí pomoci spřátelenými zeměmi;
- možností, způsobů a podmínek zabránění agresi;
- možností, variant a způsobů použití ozbrojených sil;
- potřeb v oblasti personálních a materiálových zásob.

Parciální plány

Analýza politických a vojenských cílů a úloh i možnosti jejich dosažení a realizace vytváří základ pro uvažování nad otázkami funkčnosti obranného systému státu. Z tohoto důvodu se zpracovávají **parciální plány**. K nejdůležitějším z nich je třeba počítat:

- * plán konverze průmyslu na válečnou produkci, využití obranného průmyslu pro potřeby pravidelných ozbrojených sil a na připravenost materiálových zásob pro dobu války;
- * plány činnosti pro předcházení krizovým situacím včetně ozbrojené agrese;
- * plány pro brannou a psychologickou připravenost společnosti;
- * strategické a operační plány pro odražení možné ozbrojené agrese;
- * plány pro operační a mobilizační rozvíjení ozbrojených sil;
- * plány dodržování občanského pořádku v případě ohrožení bezpečnosti státu.

Vypracování reálných plánů a jejich systematická aktualizace má velký význam pro nepřetržité fungování obranného systému státu i pro předcházení a zabránění krizovým situacím ve správném čase.

O nutnosti prognóz

Realistické plánování umožňuje prognózu výsledků pro uskutečnění předpokládaných cílů. To je nezbytné pro pružné řízení státu a koordinaci obranné politiky. Prognózy se zohledněním vztahu „náklady - užítky“ mohou být vypracovány z různých hledisek. Především je nutno prognózovat následky uskutečnění politických a hospodářských cílů a na jejich základě cílů vševojskové obrany, včetně nákladů na předcházení a zabránění krizovým situacím a nákladů na přípravu k odražení případné agrese o různé mohutnosti a rozsahu.

Prognóza nákladů týkajících se dosažení cílů zahrnutých v plánech je sice velice obtížná, ale v současných podmínkách neodkladná. Kromě toho dává obecnou představu o „ztrátách“ a „ziscích“, které přinese realizace cílů na různých úrovních organizační

struktury obranného systému. Současně je možno v celém systému určit elementy, jejichž náklady jsou zbytečně vysoké v poměru k očekávanému užitku. Proto bude možno některé z nich vyloučit nebo omezit.

K otázce koordinace

Hodnocení realizace parciálních cílů z pohledu vztahu „náklady - užítky“ může napomoci ke zlepšení fungování obranného systému země a přijímání racionálních rozhodnutí při hodnocení týkajících se předcházení krizovým situacím, včetně určení směrů činnosti orgánů s rozhodovací pravomocí. Je nutná jak důsledná koordinace, tak harmonická souhra a spolupráce různých prvků systému. Ty totiž v rámci obranného systému přispívají k jednotě úsilí ve smyslu realizace cílů obrany. **Praxe řízení ukazuje, že při absenci vnitřní koordinace následuje rozmělnění úsilí, prosté upřednostňování vlastních zájmů, často na úkor prvořadých úkolů a kooperujících i výkonných orgánů.**

Koordinace je nezbytná a prospěšná zvláště v situaci, kdy činitele prostředí podléhají změně a kdy existuje vzájemná závislost při realizaci různých cílů. Její účinnost záleží především na získávání, vykazování a zpracovávání informace. Čím je větší nejistota s realizací parciálních cílů, tím je potřeba informace větší.

Můžeme obecně říci, že koordinace spočívá ve zpracování informací, sloužících soustředěnému úsilí ke společnému cíli. Dovedná koordinace musí být s to dát volnost iniciativě, zvětšit prostor pro samostatnost a odpovědnost osob pověřených řídicími funkcemi v obranném systému země. Současně není možné připustit, aby se koordinace přeměnila ve vydávání jednotlivých direktiv (nařízení, směrnic), zvláště jedná-li se o metody dosažení vytčených cílů. V souvislosti s tím je nutno považovat za nejvhodnější *metodu řízení pomocí cílů* nebo metodu používanou veliteli v době plánování, organizování a provádění operace - *velení pomocí cílů*.

-JAL-